

ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ LOCALĂ DIN ORAȘUL CLUJ LA FINELE CELUI DE-AL II-LEA RĂZBOI MONDIAL

Artur-Lóránd Lakatos*

Abstract: *This paper deals with the issue of local Public Administration in the city of Cluj, during the first postwar year (1945); more specifically, it focuses on decisions of the Mayor's Office in Cluj. The research is based on original, unpublished documents, found in local Archives. The study presents both general and special issues, like housing problems, reconstruction of damaged infrastructure and food supplies or supporting Artists or Sports events. The approach is realized from an institutional point of view.*

Keywords: Public Administration, city of Cluj, Logistics, Reconstruction, Transition, 1945, administrative elites.

În urma eliberării orașului Cluj din octombrie 1944 administrația românească s-a reinstalat imediat. Una din primele măsuri a fost reorganizarea administrației, de exemplu împărțirea orașului în sectoare, sediile acestora fiind următoarele: Circumscripția nr I – piața Unirii nr 2; Circumscripția II – str. Oșanu nr 29; Circumscripția III – Calea Victoriei nr. 12; Circumscripția IV – calea Regele Ferdinand nr. 42 Circumscripția V – str. Fântânele nr. 37; Circumscripția VI, reprezentând cartierul Mănăștur își avea sediul provizoriu pe teritoriul circumscripției nr. I., dar urma să își schimbe sediul, mutându-se în Mănăștur. Între atribuțiile acestor sectoare intrau eliberarea certificatelor comunale, certificatelor de pauperitate, inventarierea moștenirilor și executarea ordinelor Primăriei. Au exercitat și alte atribuții importante, de exemplu referitor la problema locuințelor. De la data publicării hotărârii referitoare la acest lucru, înregistrarea cererilor pentru o locuință urma să se facă direct la sectoarele administrative, măsură luată probabil din cauza numărului prea mare de cereri. La un termen de șapte zile din momentul înregistrării urmau să se elibereze de către sectoarele administrative „biletele” de locuințe în cazurile justificate, precum și alte hotărâri al Biroului de locuințe. Cei care nu dispuneau de locuință trebuiau să se prezinte în ziua imediat următoare la Biroul Locuințelor, pentru a li se elibera un bilet de încarturare care să facă posibilă ocuparea unei locuințe provizorii. De asemenea fiecare sector urma să organizeze Sfatul circumscripției din reprezentanții străzilor. Prin acesta locuitorii orașului trebuiau să intre în contact direct cu aparatul administrativ, și prin acest fapt trebuia să crească volumul și calitatea comunicării, precum și calitatea execuțiilor rapide și cu succes a ordinelor date de Primărie.

* dr., asistent cercetare în cadrul proiectului CNCSIS – TE 206, Institutul de Istorie „George Barițiu”; e-mail: lakatos_artur_lorand@yahoo.com

În 8 noiembrie Primăria a decis modificarea denumirilor în cazul următoarelor străzi și piețe: piața Matyas Király (regele Matei Corvin) urma să se numească Piața Libertății; piața Hitler- piața Malinovsky; calea Mussolini- calea Moților; str. Gombos Gyula- str. Rakóczi Matyas; calea Szeptember II- calea Tudor Vladimirescu; str Wesselenyi Miklós- str. Dózsa György ; str. Vasvari Pál - str. Józsa Béla; str. Csaky István- str. Moricz Zsigmond ; calea Horthy Miklós- calea Horea; str. Tisza István- str. Crișan; str. Bánffy- str. Cloșca; str. Honved- str. Budai Nagy Antal ; str. Apponyi- str. Tancsics Mihály. De asemenea, s-a ordonat constituirea unei comisii care să verifice toate denumirile de piețe și străzi și să facă propuneri pentru „*preschimbarea denumirilor de caractere fasciste și reacționare*”. Proprietarii fiecărei case sau în lipsa acestora curatorii de case sau chiriașii erau obligați să elimine de pe imobile tăblițele care purtau numele vechi ale acestor străzi și să le înlocuiască cu noile denumiri. Până când serviciul tehnic al primăriei municipiului urma să execute noile tăblițe cei care locuiau în imobilele respective erau obligați să amplaseze pe case table de carton sau tinichea pe care să fie însemnat noul nume al străzii¹.

În reconstrucția orașului și Primăria, sub conducerea lui Tudor Bugnariu și Gheorghe Chichiudean, a avut un rol important prin coordonarea lucrărilor și prin decrete, de foarte multe ori autoritare, dar utile în acele momente.

Infrastructura orașului a fost grav afectată de distrugerile germane și de jafuri, iar reabilitarea acestuia reprezenta o prioritate atât pentru ocupanți sovietici, cât și pentru autoritățile publice locale. O problemă de bază o reprezenta și recuperarea acelor sume care s-au cheltuit, într-un mod de altfel oficial și legal, cu care armatele, mai ales cea sovietică erau datoare administrației publice civile locale. Astfel se emite o decizie în 2 august 1945, în care se precizează:

„ *având în vedere că Municipiului nici până acum nu s-au restituit sumele cheltuite în legătură cu aprovizionarea armatelor sovietice și române*”... se decide delegarea unei comisii speciale, din care să facă parte:

1. Vasile Fărcașiu, șeful Serviciului de Contabilitate în calitate de președinte al Comisiei
2. Pavel Hărăclean, inspector financiar
3. Martin Csortan, șef de birou

Comisia urma să întocmească un raport referitor la problemele mai sus menționate. Raportul trebuia să fie întocmit în așa fel încât să poată fi înaintat Ministerului pentru Aplicarea Armistițiului, „ *cerând restituirea sumelor din chestiune [...] menționând că „toate actele justificative vor fi traduse în limba română*”².

¹ Marcela Sălăgean, *Administrația sovietică în Nordul Transilvaniei*, Cluj-Napoca, Fundația Culturală Română, 2002, p. 50-52.

² Serviciul Județean Cluj al Arhivelor Naționale (infra: SJANCJ), Fond 1, Primăria Municipiului Cluj-Napoca, 1/5. Direcția Tehnică, Doc 1/1945, Deciziile date de Primărie în luna august 1945, Dep. 29, Decizia 2 august 1945, nr. 16897, f. 1.

Faptul că deși nu se îndrăznea în mod direct provocarea rușilor, nu înseamnă că exista încredere în soldații sovietici. Acest lucru este ilustrat și printr-o notă care indică faptul că cetățenii sovietici au fost urmăriți și s-au informat despre comportamentul lor organele autohtone³, solicitare ce se va regăsi în documente și mai târziu⁴.

În privința îmbunătățirii infrastructurii, se purtau negocieri cu Societatea Sona-Metan pentru introducerea gazului metan în oraș⁵ în scopul încălzirii publice, dar acest lucru se va concretiza mult mai târziu, în deceniile regimului comunist, până atunci principalul mod de încălzire a populației rămânând aprovizionarea cu lemne de foc.

Pentru ca orice reconstrucție, dar și buna funcționare a infrastructurii să fie garantată, era nevoie de o aprovizionare bună, proces care și-a avut și el neajunsurile și problemele lui. Conform unui raport, pentru străzile municipiului era nevoie anual de o cantitate de 600 mc de lemne de foc, numai în scopul întreținerii acestora⁶. Totodată, în luna septembrie 1945 se comandă 40 de bucăți de tuburi de beton cu diametrul de 600 centimetrii, având o lungime totală de 1 000 metri și 40 de bucăți de tuburi de beton care aveau diametru de 1 000 cm, în lungime de 750 m, cu 7 inele de fier pentru rețeaua de apă-canal⁷. Există și referințe, deși puține, cu privire la mersul lucrărilor de reconstrucție de drumuri și de poduri, deși de obicei într-un cu totul alt context. De exemplu, despre reconstrucția podului de beton armat din strada Traian se vorbește în legătură cu numirea inginerului Herta Dumitru pentru conducerea lucrărilor legate de acesta⁸. În august 1945 se refac și se așează la loc tablele indicatoare de circulație⁹.

Mult mai multe date se găsesc referitor la întreținerea infrastructurii deja existente, precum și la sumele cheltuite în acest scop. Astfel s-a aprobat în 1945 executarea, pe cale de regie directă, a lucrărilor de întreținere a străzilor și piețelor, precum și cel al drumurilor comunale, într-o valoare totală de 9 980 000 lei¹⁰. Tot în luna august se aprobă pentru organizarea și întreținerea cimitirelor următoarele sume: cheltuieli cu personalul 8 500 000 lei, material în valoare de 5 576 600 lei, deci o sumă totală de 14 076 600 lei, conform bugetului prevăzut¹¹. Tot în aceeași zi, 17 august 1945, s-a aprobat pentru curățirea coșurilor următorul buget: cheltuieli cu personal 15 340 000 lei, material în valoare de 16 220 000 lei, deci o sumă totală de

³ SJANCJ, Fond 1, Registru de intrare și ieșire începând din 14 mai 1945, dos. nr. I/411. 1945, doc. nr. 481. 5/VI.

⁴ SJANCJ, *Ibidem*, 499. 7/VI. F 9, și 507. 8/VI. F 10.

⁵ SJANCJ, Fondul Primăria, Direcția Tehnică, , doc. nr. 21680/1945. f. 29.

⁶ SJANCJ, Fondul Primăria, Deciziile date de primărie în luna septembrie 1945. dos. 2, doc. nr. 18516/1945, f. 115.

⁷ SJANCJ, Fondul Primăria, dos. 2, doc. nr. 24612/1945, f. 128.

⁸ SJANCJ, Fondul Primăria, Registrul deciziilor primarului pe luna ianuarie 1947, dos. 1/1947, doc. nr. 39. 172/1946, f. 66.

⁹ SJANCJ, Fondul Primăria, Registru I/402, 1944-1945, doc. nr. 22521/1945. f. 107.

¹⁰ SJANCJ, Direcția Tehnică, dos. 1/1945, doc. nr. 19313/1945, f. 35.

¹¹ SJANCJ, *Ibidem*, doc. nr. 9264/945, f. 83.

31 560 000 lei¹². Pentru funcționarea Abatorului s-a alocat următoarea sumă: cheltuieli cu personalul 25 500 000 lei, material în valoare de 30 775 000 lei, total 56 275 000 lei¹³. Într-o altă decizie se aprobă executarea pe cale de regie directă a lucrărilor de întreținere a parcurilor și grădinilor publice într-o valoare totală de 5 milioane de lei, materialele necesare pentru acest lucru fiind obținute prin licitație publică¹⁴.

În alte cazuri se proceda la colaborarea cu instituții independente de Primărie: astfel, când din motive sanitare, Institutul de Anatomie cere ajutorul administrației publice locale, deoarece nu dispunea de un crematoriu propriu, va primi de la Primărie o groapă comună din Cimitirul Central Public gratuit pentru aceste scopuri¹⁵.

Primăria a contractat împrumuturi, pentru propria instituție, cât și pentru instituții și regii aflate în subordinea ei, atât de la instituții de stat, cât și de la bănci private, și totodată își continua plata unor datorii mai vechi, contractate de dinainte de război. Astfel, în 31 decembrie 1946 se plătește ultima rată scadentă a unei sume împrumutate încă în 1937, contractată de către Primărie și Uzina de Apă de la Casa Națională de Economii și Cecuri Poștale București un împrumut de 40 000 000 lei¹⁶. În 1945, 20 iulie, Primăria se împrumută de la Instituțiile Bancare (fiind vorba, probabil, de mai multe institute bancare) din oraș pentru scopuri diferite¹⁷. În luna mai Uzina Electrică contractează un împrumut de 500 000 000 lei de la Banca Românească din Cluj pe termen de un an și jumătate pentru achitarea salariului personalului, garantând cu veniturile Uzinei și cu gajul de mărfuri din magazia uzinei¹⁸.

Un rol important l-a jucat administrarea activităților resurselor umane, cu privire îndeosebi la salarizarea acestora. Apar însă și ceva urme a acelor practici, pe care în ziua de azi le numim a fi traininguri, cursuri de perfecționare, chiar dacă acestea au avut mai mult un caracter propagandistic: în 12 septembrie 1945 conferențiarul Anton Alexi a ținut un curs angajaților Primăriei, cu tema „Importanța voinței și a talentului în domeniul producției „, pentru care a fost plătit cu suma de 20 000 lei¹⁹. După o vreme, salarizarea angajaților a intrat în normal, Primăria putând plăti la zi îndemnizațiile, precum și diferitele ajutoare și pensii. Un asemenea caz este cel al lui

¹² SJANCJ, *Ibidem*, doc. nr. 20821/945. f. 84.

¹³ SJANCJ, *Ibidem*, doc. nr. 23861/945. f. 85.

¹⁴ SJANCJ, *Ibidem*, doc. nr. 20586/1945. f. 23.

¹⁵ SJANCJ, Fondul Primăria, Registrul deciziilor primarului din luna martie 1947, doc. nr. 7658/1947, f. 24.

¹⁶ SJANCJ, Fondul Primăria, Registrul Deciziilor primarului din luna februarie 1947, dos. 2, doc. nr. 4330/1947, f. 47.

¹⁷ SJANCJ, Fondul Primăria, Registru de intrări-ieșiri IV/1945, doc. 15675/1945.

¹⁸ SJANCJ, Fondul Primăria, Registrul deciziilor primarului din luna mai 1947, doc. nr. 14167/1947. f. 5.

¹⁹ SJANCJ, Fondul Primăria, Deciziile date de Primărie în luna Septembrie 1945, F 1, dos. 2, doc. nr. 24577/1945, f. 52.

Vigh Ioan, măturător de stradă, care beneficia de un ajutor de bătrânețe încă din 1933, dar care în urma evenimentelor politice trebuia să depună cerere pentru reintrarea în drepturi, deoarece în perioada 1940-1944 această îndemnizație i-a fost achitată de statul maghiar, iar în perioada 1 ianuarie 1945-30 aprilie 1945 de către Sindicatul Pensionarilor din Cluj și Administrația Financiară Cluj²⁰. O altă decizie cu caracter social se referă asupra unei categorii de muncitori, la cantonieri din Cadrul Serviciului Tehnic. „*Având în vedere că cantonierii depun o muncă grea lucrând în anul întreg pe șosele și străzi pe cer liber*” s-a decis ca să primească încălțăminte și îmbrăcăminte în valoare totală de 455 000 lei²¹. În anii consolidării relative s-au făcut chiar noi angajări, de exemplu, la grădina de zarzavaturi ai Primăriei au fost angajați 30, iar la întreținerea parcurilor 20 de muncitori²². Alte referiri se fac privind acordarea unor ajutoare masive pentru cei săraci și nevoiași, de exemplu în 1 noiembrie 1945 se împart ajutoare pentru cei lipsiți de mijloace materiale²³. Din păcate însă, informațiile referitoare la concedieri, mai ales în anul 1945, sunt cu mult mai multe decât cele referitoare la angajări. Astfel în 15 decembrie 1945 Fabrica de Bere Ursus solicită concedieri, și se și aprobă concedierea a 10 muncitori²⁴. În 8 ianuarie, fabrica Dermata solicită voie pentru a concedia 7 angajați²⁵, după ce cu urmă de o săptămână a fost nevoită să-și suspende activitatea pe termen nelimitat, din motive logistice și de aprovizionare²⁶.

Consiliile de Administrație ale regiilor autonome aflate în subordinea administrației publice locale nu reprezintă o invenție recentă. Și în 1945, funcționau aceste regii autonome. În următoarele rânduri redăm structura Consiliului de Administrație al regiei comerciale Uzinele de Apă și Canalizare care era structurat în felul următor:

Sunt numiți în Consiliu șapte membri, conform legii Consiliilor de Administrație, după cum urmează:

1. primarul sau ajutorul de primar (în terminologia de azi: viceprimar) delegat în calitate de președinte
2. directorul regiei în cauză
3. secretarul comunei, orașului sau al municipiului, inginerul șef al unității administrative sau un director, al unei alte regii din unitatea administrativă teritorială respectivă.

²⁰ SJANCJ, Fondul Primăria, Direcția Tehnică, dos. 1/1945, Deciziile date de primărie în luna august, doc. nr. 14624/1945, f. 6.

²¹ SJANCJ, Fondul Primăria, *Ibidem*, doc. nr. 18351/1945, f. 11.

²² SJANCJ, Fondul Primăria, Registrul deciziilor primarului din luna aprilie 1947, doc. nr. 7904/1947, f. 6.

²³ SJANCJ, Fondul Primăria, I/407, nr. 4/1945, doc. nr. 30288/1945, f. 30.

²⁴ SJANCJ, Fondul Primăria, I/410. Registrul de intrare și ieșire începând de 14 mai 1945, doc. nr. 221/1946, f. 221.

²⁵ SJANCJ, Fondul Primăria, I/410, *Ibidem*, 2145/1946, f. 246.

²⁶ SJANCJ, Fondul Primăria, I/410, *Ibidem*, 2090/1946, f. 234.

4. un inginer de specialitate
5. un jurist sau economist.
- 6-7 doi salariați ai Regiei în cauză, delegați de sindicat.

Așadar, Consiliul de Administrație al Uzinelor de Apă și Canalizare a arătat astfel în 1945:

1 Gheorghe Chichiudean (primar/președinte), Teodor Suceava director, Ioan Stoica secretar general, Balázs Ernő inginer, Jordaky Lajos jr. economist, Meggyesy Francisc și Rusu Vasile, salariați²⁷.

Una din activitățile cele mai importante ale Primăriei era acordarea unor subvenții și ajutoare persoanelor fizice, bisericilor și diferitor instituții, private sau de stat, în acele cazuri în care acestea erau îndreptățite la așa ceva. La începuturi, era mai greu, situația precară economică de circumstanțe grave, însă în 1946, și mai cu seamă în 1947 se remediază această situație și se împart fonduri și pentru alte situații decât cele de urgență imediată sau de supraviețuire, cum ar fi fost împărțirea de ajutoare pentru cei săraci lipsiți de mijloace materiale în toamna lui 1945²⁸. Astfel în mai 1947 pictorul Deák Ferdinand a solicitat și primit un ajutor cultural de un milion de lei, pentru o mai bună desfășurare a activității sale²⁹. Anumite activități există și în 1945, de exemplu sprijinirea concursului de înot organizat în 1945, însă nu se menționează cu ce sumă, fiind vorba foarte probabil de un ajutor logistic³⁰. Un alt eveniment sportiv de lungă durată avea loc pe parcursul a celor trei luni de iarnă din 1945-1946, în Parcul Central al orașului, organizat de Organizația Sportului Popular, între evenimente fiind vorba probabil de întreceri de sporturi de iarnă³¹.

Între instituțiile care au primit ajutoare importante se aflau și bisericile din oraș. Din păcate, în această fază a cercetărilor mele n-am reușit să consult vreun proiect de buget în care să văd proporția sumelor împărțite și criteriile pe care s-au făcut evaluările unor cereri, dar este foarte probabil că multe dintre aplicațiile bisericilor să fi fost judecate în termen de câteva zile și în limita posibilităților să-i fi fost acordate ajutoarele necesare. Și este drept, în multe cazuri se observă un anumit nivel de bunăvoință din partea administrației publice, în cazuri în care n-ar fi fost obligați să achite anumite sume, cel puțin nu pe loc. Un asemenea caz este în toamna 1945, mai exact în 3 octombrie, când Primăria achită Școlii Primare Unitariene costul energiei electrice, consumată de către soldații sovietici încărturați în clădire³². Cu numai o zi în urmă i se recunoaște dreptul Protopopiatului Ortodox la încasarea unei sume în valoare de 8 000 000 lei de la un proprietar de casă, în condițiile cele mai favorabile

²⁷ SJANCJ, Fondul Primăria, Direcția Tehnică, doc. nr. 20125/1945, f. 39.

²⁸ SJANCJ, Fondul Primăria, I/406, Registru 3/1945, f. 30.

²⁹ SJANCJ, Fondul Primăria, Registrul deciziilor primarului din luna mai 1947, cod. nr. 15743/1947, f. 62.

³⁰ SJANCJ, Fondul Primăria, Registru de intrare I/405, f. 60.

³¹ SJANCJ, Fondul Primăria, Primăria, Registru 3/1945, I/406, 27366/1946, f. 238.

³² SJANCJ, Fondul Primăria, *Ibidem*, doc. nr. 26920/1945, f. 193.

posibile privind impozitarea acțiunii³³. La fel numai cu câteva zile mai târziu și Consiliul Diocezan romano-catolic primește scutire de taxă pentru transportul de lemne de foc care îi serveau propriilor nevoi³⁴. Iar în 16 octombrie, Episcopia Unitariană va primi ajutor pentru refacerea „edificiului școlii”³⁵, fiind vorba, foarte probabil, cum atestă și documentele din arhivele bisericii unitariene, de edificiul Colegiului Unitarian. Același instituție – Colegiul Unitarian – mai primește un ajutor din partea Primăriei în câteva săptămâni, în 5 noiembrie 1945, sub formă de sticlă pentru geamuri³⁶. O altă cerere din partea bisericii reformate se înregistrează în 26 mai 1945, având ca semnatar Parohia Reformată din Someșeni în care aceasta solicită suportarea parțială a cheltuielilor școlilor primare³⁷. Trebuie însă să mai menționăm, tot aici, că nu în toate chestiunile era o colaborare idilică între instituția primăriei și cultele bisericesti, în aceste cazuri însă fiind vorba mai mult de condiții de circumstanță decât de lipsa bunăvoinței. Asemenea situații au apărut când în cazuri urgente, din lipsă de spațiu necesar, primăria a alocat pentru diferite scopuri, cu forța, anumite imobile ale bisericilor, cel puțin pentru o perioadă scurtă, în ciuda tuturor protestelor fețelor bisericesti³⁸.

Dealtfel, asemenea ajutoare pentru reconstrucție s-au acordat și instituțiilor de învățământ de stat. Astfel, în 28 decembrie 1945 se acordă materiale de construcții (o ladă de table de sticlă) Școlii de Ucenici Industriali, școală de stat cu predare în limba maghiară³⁹.

O altă instituție de stat despre a cărei subvenționare s-au găsit documente este Teatrul Național din Cluj (instituție care în 10 noiembrie 1945 a predat clădirea teatrului Davila Teatrului Maghiar de Stat⁴⁰) și care a primit o subvenție în valoare de 6 000 000 lei pentru aprovizionarea sa cu becuri⁴¹. Dar de ajutoarele Primăriei puteau să beneficieze și alte instituții, private, de exemplu redacțiile unor ziare. Astfel a primit redacția ziarului „România Liberă” 7 000 kg de lemne de foc pentru încălzirea redacției în 10 noiembrie 1945⁴².

Foarte multe solicitări au venit și din partea unor întreprinderi mici private sau chiar persoane fizice, fie pentru ajutor în scopul reconstrucției proprietății private, fie pentru achitarea unor sume de care acestea aveau nevoie. Asemenea exemple sunt cele ale lui Regina Oltean și dr. Vasile Pop, cerere înregistrată în 21 august 1945, prin

³³ SJANCJ, Fondul Primăria, *Ibidem* doc. nr. 26447/1945, f. 210.

³⁴ SJANCJ, Fondul Primăria, *Ibidem* doc. nr. 27986/1945, f. 300.

³⁵ SJANCJ, Fondul Primăria, *Ibidem*, doc. nr. 28738/1945, f. 373.

³⁶ SJANCJ, Fondul Primăria, *Ibidem*, doc. nr. 30750/1945, f. 120.

³⁷ SJANCJ, Fondul Primăria, I/411, 1945, doc. nr. 648, 27/VI, F 63.

³⁸ Arhivele Eparhiei Unitariene (*infra*: AEUT), Fondul Gazd. U (Administrarea problemelor economice), 1945-1947, doc. nr. 748/1947.

³⁹ SJANCJ, Fondul Primăria, I/407, Registru nr. 4/1945, doc. nr. 35970/1945, f. 599.

⁴⁰ SJANCJ, Fondul Primăria, *Ibidem*, doc. nr. 31230/1945, f. 121.

⁴¹ SJANCJ, Fondul Primăria, *Ibidem*, doc. nr. 35808/1945, f. 318.

⁴² SJANCJ, Fondul Primăria, *Ibidem*, doc. nr. 31658/1945, f. 193.

care aceștia solicită ajutor pentru reconstrucția casei lor afectată de bombardament⁴³ sau cel al lui Török Lilla Lidia înregistrat în 5. IV. 1945 prin care aceasta cere ajutor pentru refacerea prăvăliei și un brevet pentru lăptărie, primind aviz favorabil⁴⁴. Un al treilea asemenea caz este cel al văduvei lui Lakatos Márton, care în 13 octombrie cere delegație pentru constatarea pagubelor de război⁴⁵.

În cazul prăvăliilor și a altor unități de comerț nu era de ajuns, în anumite cazuri, numai aprobarea Camerei de Comerț, ci se solicita și cea a Primăriei, mai ales dacă desfășurarea activității implica și niște chestiuni de infrastructură. Primăria putea dispune revocarea unor autorizații, cum s-a făcut de exemplu și în cazul lui Vasile Abrudan, care a primit autorizație asupra prăvăliei de pe str. Regina Maria nr 16, deoarece din 14 mai nu și-a mai exercitat drepturile deloc⁴⁶. Sunt menționate și alte acțiuni în legătură cu micul comerț. Astfel se menționează că Lazar Hermann și Venczel Márton primesc detașare la prăvălie⁴⁷, iar lui Wertheimer Bela i se atribuie prăvălia lui veche⁴⁸, în 18 august. În alte cazuri era nevoie de autorizații numai, exemplu fiind în acest sens cel al lui Efraim Bernath care în 16. V. 1945 își cerea autorizație pentru comerț cu produse coloniale și comerț mixt, fiind vorba de un cetățean domiciliat în Huedin⁴⁹. În alte cazuri se pare că angajații primăriei au trebuit să procedeze la executarea unor prevederi legale, cum ar fi fost aplicarea unor prevederi din legea CASBI. Astfel, o înregistrare din noiembrie 1945 ne vorbește despre confiscarea unei prăvălii, al cărui proprietar se afla la Budapesta. După toate aparențele este vorba de o prăvălie dintr-un lanț care își avea proprietarul de drept la Budapesta, dar înregistrarea nu ne oferă mai multe detalii⁵⁰.

Se găsesc în aceste documente și foarte multe informații valoroase referitoare la nevoile orașului, la aprovizionarea, atât a structurii de administrație și a populației generale cât și la cel al anumitor întreprinderi private, care, în aceste situații excepționale de după război erau sprijinite, dar și controlate de autoritățile publice. Mai ales aprovizionarea cu materiale pentru încălzire era, se pare o problemă destul de mare, mai ales în iernile 1944-1945 și 1945-1946, din cauza frigului prea mare. Ca un fapt divers, am dori aici ca să amintim de faptul că Circul Municipal al orașului nu și-a ținut spectacolul anunțat la data de 11 ianuarie 1947 din cauza gurelui⁵¹. Și, deși

⁴³ SJANCJ, Fondul Primăria, Registru de intrare I/405, doc. nr. 22059/1945, f. 98.

⁴⁴ SJANCJ, Fondul Primăria, I/409, Registru general 1945, Vol. II, 1 aprilie 1945, doc. nr. 1288. 1945. IV. 5, f. 5.

⁴⁵ SJANCJ, Fondul Primăria, Registru IV/405, Registru de intrare-ieșire, 27985/1945, f. 238.

⁴⁶ SJANCJ, Fondul Primăria, Direcția Tehnică, doc. nr. 19142/1945, f. 17.

⁴⁷ SJANCJ, Fondul Primăria, I/405, Registru de intrare, doc. nr. 20756/1945, f. 27.

⁴⁸ SJANCJ, Fondul Primăria, *Ibidem*, doc. nr. 21307/1945, f. 78.

⁴⁹ SJANCJ, Fondul Primăria, I/409, Registru general 1945, Volum VI, 1 aprilie 1945, nr. 1239, doc. nr. 2517. 945. V. 16.

⁵⁰ SJANCJ, Fondul Primăria, I/407, dos. nr. 4/1945, doc. nr. 30895. 945. XI. 6.

⁵¹ SJANCJ, Fondul Primăria, Registrul Deciziilor Primarului din luna februarie 1947, dos. 2/1947, doc. nr. 4560/1947.

aprovizionarea cu materiale pentru încălzire se făcea pe căi „tradiționale”, funcționale de o bună bucată de vreme, situațiile tulburi au adus la perturbarea acestui proces, creând niște probleme care nu erau imposibile, dar pentru a căror rezolvare trebuia depus un anumit efort. O asemenea problemă, care nu ar fi trebuit să apară în mod normal, dar în urma distrugerilor era inevitabilă, era ca a Fabricii de Gaz, avariata, dar care totuși era nevoită să lucreze pentru satisfacerea comenzilor și nevoilor venite din toate direcțiile. Astfel, în ciuda tuturor greutăților cauzate de distrugerii, Fabrica de Gaz a orașului a fost obligată în decursul lunilor octombrie-decembrie 1944 ca să predea 379 440 kg de cărbune către o societate nespecificată, încasând în schimb 79 550,75 pengő, iar în 2 februarie 1945 a fost obligată iarăși să dea Dermatei 50 000 kg de cărbune, în acest caz nefiind specificată suma de schimb⁵². Într-o notă se găsește informația că pentru străzile municipiului, la data respectivă, era nevoie anual de o cantitate de 600 mc de lemne de foc⁵³, nefiind specificată însă destinația acestora. Iar într-un alt însemn se arată că întregul oraș Cluj are nevoie de circa 12 000 vagoane de lemne de foc pentru iarnă, notă prin care se mai specifică că localitățile din jur au refuzat furnizarea acestei cantități⁵⁴. Evident, în cazul în care era vorba de niște articole de o valoare mai mică, producători de la sate însemnau niște furnizori fideli și de încredere. De exemplu, în toată această perioadă, măsurile cu care se aprovizionau cantonierii instituției erau procurate din comuna Căpușu Mare⁵⁵. Date legate de această problemă se mai găsesc și în anii imediat următori. De exemplu, printr-o decizie a primarului din ianuarie 1947, pentru satisfacerea nevoii mari a populației pentru lemne de foc se exploatează masiv pădurile din Feleac și din Lomb⁵⁶. Se poate spune, în general, că aprovizionarea cu lemnele de foc era greoaie și mai ales entitățile economice industriale s-au recurs la alți combustibili, mai ales cărbune, cum era și cazul fabricii de cărămidă și de țiglă, care se aproviziona cu cărbune de la minele din Șorecani⁵⁷.

În oraș funcționa și o rețea de transport în comun, evident, nefiind una foarte dezvoltată în acel moment, ceea ce se vede clar și din numărul angajaților: în 1947 toată regia avea angajați în totali 2 controlori de bilete și trei funcționari pentru controlul circulației⁵⁸. Numele societății responsabile cu transportul era *Rapid*, și tot dintr-o notă din 1947 ne dăm seama și ce tarife se practicau în acest an. Conform

⁵² SJANCJ, Fondul Primăria, Deciziile date de Primărie în luna septembrie 1945, dos. 2, doc. nr. 23979/1945.

⁵³ SJANCJ, Fondul Primăria, *Ibidem*, doc. nr. 18516/1945, f. 115.

⁵⁴ SJANCJ, Fondul Primăria, *Ibidem*, doc. nr. 24612/1945, f. 128.

⁵⁵ SJANCJ, Fondul Primăria, *Ibidem*, doc. nr. 23900/1945, f. 35.

⁵⁶ SJANCJ, Fondul Primăria, Registrul deciziilor primarului în luna ianuarie 1947, dos. 1/1947, doc. nr. 1511/1947, f. 30.

⁵⁷ SJANCJ, Fondul Primăria, I/410, Registrul de intrare și ieșire începând din 14 mai 1945, doc. nr. 1769/ 6. XI. 1945, f. 198.

⁵⁸ SJANCJ, Fondul Primăria, Registrul deciziilor primarului din luna februarie 1947, dos. 2/1947, doc. nr. 4588/1947, f. 10.

acestei note, prețul biletelor de transport s-a majorat începând de 1 ianuarie 1947, având următoarele noi valori: o călătorie pe linia scurtă (însemnând capătul orașului până în centru) costând între orele 6–8 dimineața 600 lei, iar în tot restul zilei 1 000 lei, iar pe linia lungă a costat între orele 6-8 dimineața 100 lei, iar după ora 8, 1 500 lei. Nu erau scutiți de la taxă nici angajații primăriei, însă în cazul lor a existat o reducere de 50%⁵⁹.

Reforma agrară și problemele ivite pe parcursul punerii în aplicare a acesteia s-au ivit și în cazul orașului. Deși în cadrul orașului în sine se practica între persoanele care se ocupau de cultivarea pământului, grădinaritul și tehnicile acestuia aplicate și pe terenuri de extensie mai mare, municipalitatea a beneficiat de niște terenuri extinse în hotarele orașului, Poliția Agrară a primăriei având de multe ori de lucru, fie legat de încălcări privind aplicarea reformei agrare, fie pur și simplu din alte câteva motive diferite, iar în următoarele, voi prezenta câteva exemple în acest sens.

În 24 septembrie 1945 Oficiul Poliției de Câmp întocmește un proces verbal, deoarece persoane neautorizate, care însă fac referire la reforma agrară, utilizează în scopuri personale pământul absenteistului Șerban Ioan⁶⁰. Într-un alt caz se întocmește procesul verbal din cauza că excursioniștii uzinelor Dermata au provocat pagube cu ocazia unui sfârșit de săptămână pe terenul lui Bodea Pavel⁶¹.

Nu toate documentele vorbesc de pagube, ci unele și despre donații. Astfel, în 20 octombrie Batalionul 21. V. Primește 10 hectare de la oraș, în scopul cultivării unor zarzavaturi⁶². Și deoarece într-o anumită măsură și instituția primăriei era implicată în tot procesul de reformă agrară, deși nu era singura instituție răspunzătoare pentru acest lucru, se găsesc și niște note privind anumite evenimente legate de procesul de organizare, este drept, evenimentele acestora nu sunt dezvoltate în aceste câteva rânduri, dar care pot fi de folos când se întocmește un studiu referitor la evenimentele desfășurării reformei agrare. Astfel ne vorbește o notă despre ședința comitetului de reformă agrară în plasa Cluj în 13 VI. 1945⁶³. O altă notă spune despre încălcarea dispozițiilor legale în procesul de aplicare a reformei agrare⁶⁴, în 18. XII. 1945, nefiind însă dezvoltate motivele acesteia.

Între alte probleme asemănătoare se numără și ceea ce s-ar numi în terminologia de azi lupta împotriva speculei și a pieței negre. În presa vremii se scriau masiv articole împotriva „speculanților” îndemnând la lupta împotriva acestor persoane și acestui fenomen prin toate mijloacele posibile, îndemnând populația la denunțuri. Este cert că în condițiile precare care există în perioadă de după război, precum și în orice

⁵⁹ SJANCJ, Fondul Primăria, Registrul deciziilor primarului pe luna ianuarie 1947, dos. 1/1947, doc. nr. 3318/1947, f. 100.

⁶⁰ SJANCJ, Fondul Primăria, I/406, Registru nr. 3/1945, doc. nr. 25986/1945, f. 100.

⁶¹ SJANCJ, Fondul Primăria, *Ibidem*, doc. nr. 25987/1945, f. 100.

⁶² SJANCJ, Fondul Primăria, *Ibidem*, doc. nr. 28738/1945, f. 373.

⁶³ SJANCJ, Fondul Primăria, I/411, doc. nr. 445/1945, f. 21.

⁶⁴ SJANCJ, Fondul Primăria, *Ibidem*, doc. nr. 1672/1945, f. 88.

alt caz general de criză, care aduce cu ea lipsa unor alimente și materiale necesare pentru viața de zi cu zi, precum și inflație, comerțul la negru se înflorește, iar severitatea controalelor și nu fac să dispară această practică, oricât s-ar încerca acest lucru. Și deoarece și Primăria în aceste vremuri a avut, în majoritatea cazurilor în mod direct, forță de constrângere și de control al fenomenelor sociale din oraș, ba chiar a vrut în condițiile date, puterea de a adopta decizii în multe cazuri, în care considera că aceste măsuri sunt necesare. Este drept că în majoritatea cazurilor aceste măsuri s-au dovedit a fi ineficiente, cum se va vedea și din exemplul următor.

Mari probleme au existat mai ales în legătură cu aprovizionarea populației cu carne, deoarece dintre toate alimentele carnea era cea mai scumpă și totodată necesară. Comerțul ilegal de carne nu este un fenomen post-război socotind fiind o afacere rentabilă; fenomenul a apărut încă din vremea administrației maghiare și s-a manifestat în continuare și în deceniile comunismului. În 26 VI 1945, Primăria, printr-un ordin al primarului, interzicea tăierea clandestină de vite⁶⁵. Însă acțiunea nu și-a produs efectul scontat. Astfel, într-o notă oficială, funcționarii primăriei sunt nevoiți să menționeze că „în municipiul Cluj se face un intens comerț cu cărnurile tăiate în mod clandestin pentru a căror descoperire personalul Abatorului Municipal trebuie să facă eforturi enorme... în multe cazuri contravenienții sunt urmăriți noaptea...”⁶⁶

Un alt domeniu similar de producere și comercializare ilegală de mărfuri alimentare era legat de băuturile spirtoase, fenomen care există și în ziua de azi. S-a dus o luptă și împotriva acestui fenomen, după cum ilustrează o notă în care se spune că s-au descoperit într-o casă vase pentru fiert rachiu⁶⁷.

Am încercat pe parcursul acestui studiu urmărirea relațiilor existente între instituția primăriei și unitățile economice din sectorul privat. După cum am observat, dintre toate legăturile cele mai dese – nu neapărat și cele mai importante – le-au avut cu unitățile din industria hotelieră, urmărind cu atenție evenimentele majore legate de acest sector. De exemplu se găsește a fi important de menționat retrocedarea hotelului New York proprietarului de drept, văduvei lui Kornis Pál, doamnă care s-a întors din lagăr și al cărui soț a și decedat în lagărul de la Auschwitz⁶⁸, retrocedarea făcându-se prin oficialități formale. Într-un alt document se vorbește despre restaurantul de pe calea Traian/Árpád nr. 73, care s-a avariat într-o așa de mare măsură (cu ocazia bombardamentelor din 2 iunie 1944 – n. a.) încât n-a mai putut funcționa, iar ca să-l ajute, Primăria de la 19 septembrie 1945 i-a aprobat scăderea sumei de impozit pe băuturile spirtoase⁶⁹.

⁶⁵ SJANCJ, Fondul Primăria, *Ibidem*, doc. nr. 622/1945, f. 63.

⁶⁶ SJANCJ, Fondul Primăria, Deciziile date de primărie în luna septembrie 1945, dos. 2/1945, doc. nr. 26344/1945, f. 113.

⁶⁷ SJANCJ, Fondul Primăria, I/1945, doc. nr. 1039/1945, f. 86.

⁶⁸ SJANCJ, Fondul Primăria, Direcția tehnică, dos. 1/1945, doc. nr. 102494/1945, f. 41.

⁶⁹ SJANCJ, Fondul Primăria, Decizii luate de Primărie în luna septembrie 1945, dos. 2/1945, doc. nr. 13561/1945, f. 77.

Nu toate cerințele ale unor instituții puteau fi însă satisfăcute. Un asemenea exemplu era cel al revendicării hotelului Siesta, care cerea plata de către primărie a sumei de 33 150 lei în 11 august 1945 pentru incartiruirea membrilor armatei maghiare, iar cererea se respinge, cu motivația că acest subiect privește instituțiile statului maghiar⁷⁰.

După cum se vede primăria a fost, și a rămas și până azi, principala instituție a administrației publice locale. Iar, pentru a înțelege evoluțiile ce au avut loc în viața socială a orașului în acei ani de tranziție, cunoașterea activității acestei instituții este necesară.

⁷⁰ SJANCI, Fond Primăria, Direcția tehnică, dos. 1/1945, doc. nr. 1231/1945, f. 78.